

Клименко Леся,

заступник директора з навчально-виховної роботи,

Іршківський навчально-виховний комплекс

«Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – дошкільний навчальний заклад»,

с. Іршики, Хмельницька область, Україна

lesyamukol@gmail.com

**РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ
В СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ЗА І ПРОТИ**

***Анотація.** У статті висвітлено питання роботи з обдарованими дітьми в системі загальної середньої освіти в умовах цифровізації як тренд та необхідність в сучасних реаліях. Стаття містить огляд мережі цифрових ресурсів, призначених для задоволення освітньо-пізнавальних потреб обдарованих учнів, психолого-педагогічного супроводу їх розвитку.*

***Ключові слова:** цифровізація, обдаровані діти, цифрове середовище.*

***Annotation:** The article highlights the issue of working with gifted children in the system of general secondary education in conditions of digitalization as a trend and necessity in modern realities. The article contains an overview of the network of digital resources designed to meet the educational and cognitive needs of gifted students, psychological and pedagogical support of their development.*

***Key words:** digitalization, gifted children, digital environment.*

Вступ. Реалії сьогодення все більше налаштовують світ рухатися в бік глобалізації та цифровізації. Це зумовлено багатьма факторами, зокрема такими як: інтенсивний розвиток цифрових технологій та глобальної мережі Інтернет;

зміни у свідомості сучасних людей, які все більше часу проводять у віртуальному світі та не уявляють себе без гаджетів; виникнення нових професій, які можливі лише з використанням сучасних можливостей цифрового інформаційного середовища; поява штучного інтелекту, деякі можливості якого вже доступні звичайним користувачам. Цей напрямок визначають як тренд сучасності.

Цифровізація торкнулася всіх сфер людського життя і освітня галузь не лишилася осторонь.

Мета статті - розкрити роботу з обдарованими дітьми в системі загальної середньої освіти в умовах цифровізації.

Результати дослідження. Ще зовсім недавно пріоритетним вважався рух в напрямку інформатизації освіти - комплексу заходів щодо перетворення педагогічних процесів на основі впровадження в навчання і виховання інформаційної продукції, засобів, технологій. На сьогодні цей етап майже повністю завершено: педагогічні працівники вміло оперують ІКТ, заклади всіх рівнів - від дошкілля до закладів вищої освіти - забезпечені комп'ютерною технікою.

Ключовим стає поняття *life-long-learning* - навчання протягом життя. Зі сторони здобувача освіти - не потрібно «знати все», потрібно вміти сприймати інформацію, працювати з нею, виокремлювати необхідне для формування ключових компетентностей, критичного мислення і, як наслідок, самореалізації та конкурентноспроможності в майбутньому. Зі сторони наставника – орієнтація на розвиток індивідуальних здібностей та талантів кожного учня, персоналізація освіти [1].

У всьому світі шаленими темпами освіта наповнюється новими цифровими, інтерактивними можливостями для здобувачів освіти й вчителів.

Для здобувачів освіти тепер можна навчатися з будь-якої точки світу, де є інтернет, обирати курси та матеріал по своїх уподобаннях, комунікувати з однолітками й однодумцями з різних країн, працювати в групах, разом проводити

дослідження й презентувати результати онлайн. І в цьому їм, звичайно, допомагають сучасні цифрові інтерактивні додатки, спеціалізовані програми для комунікації та роботи.

Перед освітянами України в останні роки теж постало багато викликів. Спочатку – це перехід до дистанційного та змішаного навчання через поширення хвороби, спричиненої коронавірусом. Цей виклик успішно подолали й навчання продовжилося онлайн: здобувачі освіти й вчителі швидко підлаштувалися до нових умов та успішно й ефективно продовжили освітній процес. Наступний виклик – повномасштабна війна, що змусила частину освітян та учнів виїхати за кордон. Але навчання продовжилося, незважаючи ні на що. Набуття нових знань й навичок роботи із цифровими матеріалами та додатками стало вкрай важливим для всіх учасників освітнього процесу. І цей виклик теж успішно прийнято. Але потрібно розуміти, що підґрунтям для успішного додання вище зазначених викликів була успішна цифрова трансформація освітнього процесу (цифровізація) та психолого-педагогічні особливості сучасних здобувачів освіти, більшість з яких абсолютно нові за типом мислення учні— «цифрові» діти [2].

Цифровізація стала новою реальністю для України. Важко сказати: це є необхідністю чи новим трендом.

Для успішної цифровізації мають органічно поєднуватися формування цифрового освітнього середовища як сукупності цифрових засобів навчання, онлайн-курсів, електронного освітнього контенту, різноманітних цифрових ресурсів та сервісів з однієї сторони та глибока модернізація освітнього процесу, покликаною забезпечити підготовку людини до життя в умовах цифрового суспільства та професійної діяльності в умовах цифрової економіки з іншої сторони [3].

Ще в концептуальних засадах проєкту «Цифрова адженда України – 2020» («Цифровий порядок денний» – 2020), озвученому в далекому 2016 році, було зазначено: «Наша політика у сфері «цифровізації» ставить у центр усього людей,

їх інтелект, їх талант, їх природне бажання творити» [1]. Враховуючи реалії сьогодення, на наше підростаюче покоління покладена важлива місія – реалізувати європейський вибір; відбудувати суверенну, незалежну, демократичну, правову державу, економічно та культурно розвинену; забезпечувати її національну безпеку; сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві. Молоде покоління має зробити все, щоб тисячі життів були віддані не даремно [4]. Це можливо лише за умови вмілого використання найсучасніших досягнень цифрового світу. За цих умов цифровізація освіти стає пріоритетним напрямком.

В Україні цифровізація є вкрай необхідною. Питання створення комфортного освітнього середовища та організації освітнього процесу в умовах воєнного стану набувають важливого значення. Повітряні тривоги й інші небезпеки воєнного стану роблять освітнє середовище дуже мінливим. На перше місце виходить безпека всіх учасників освітнього процесу, тому особлива увага звертається на актуальність дистанційного навчання, цифровізації освіти, здоров'язбережувальних практик [5]. Ключовим принципом стає гнучкість. Через перебої у з'єднанні Інтернету, враховуючи свій емоційний стан, ситуацію в населеному пункті та стан здоров'я, учні мають можливість виконувати завдання в зручний для них час, індивідуально спілкуватися з вчителем в телефонному режимі, отримувати індивідуальні або диференційовані завдання.

Цифровий простір позитивно впливає на школярів, сприяючи розумовому і фізичному розвитку, створюючи й надаючи нові можливості для виховання та самоосвіти в умовах інтенсивної цифровізації світу. Вплив цифрового простору об'єднує в собі соціалізуючий (участь у соціальних програмах, житті громадянського суспільства та ін.), творчий (виконання креативних проєктів та ін.), колаборативний (командна робота, взаємодія в цифровому світі, вміння висловити власну думку й здійснити вибір), культурний (вміння без бар'єрів знаходити спільну мову під час спілкування зі своїми ровесниками чи

однодумцями з інших країн і ін.), психологічний (формування корисних звичок при спілкуванні з однолітками онлайн) та здоров'язберезувальний (вироблення здорового стилю поведінки та навичок роботи в інтернеті за мінімальних затрат для здоров'я) аспекти [6].

Парадокс, але в умовах війни у багатьох обдарованих людей загострювався потяг до творіння. В даному контексті обдарованість дитини, спрямована в потрібне русло, - це потенціал для перемоги [7]. Для здібних та обдарованих дітей в умовах воєнного стану дуже важливо надати чітке та зрозуміле бачення навчальної мети та кінцевого результату, допомогти поставити власні цілі та визначити подальші кроки в навчанні.

В умовах воєнного стану перед педагогами постає завдання не тільки зберегти контингент учнів, забезпечити виконання програм та якість знань здобувачів освіти, але організувати рух учнів за індивідуальними освітніми траєкторіями, умови для виявлення нахилів і здібностей школярів, психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти [8].

Важливо для кожного учня, учасника цифрового простору, сформувати індивідуальну освітню траєкторію: план роботи, ключові орієнтири, етапи досягнення поставленої мети, інструменти для відстежування власних успіхів і ін. Допомогти йому віднайти потрібне комунікаційне середовище, усвідомлено пропонувати власний контент, навчити розпізнавати кібербулінг та фейкову інформацію, протидіяти засобам технологічно-маркетингового руйнування базових цінностей, виокремлювати в глобальному інформаційному просторі необхідне – стати в майбутньому активним користувачем соціальних мереж в оновленому ритмі життя.

Негативними явищами цифровізації є погіршення стану здоров'я молоді.

До найбільш важливих проблем здоров'язбереження в дитячих цифрових практиках відносяться: вимушене знерухомлення, емоційно-комунікаційні викривлення, мотиваційно-вольові втрати розвитку особистості [6].

Перевтома, викликана нервово-емоційною напругою, провокує головний біль, погіршення зору, статична поза за комп'ютером з нахилом уперед, призводить до звуження грудної клітки й провокує хвороби серцево-судинної системи, незбалансоване харчування стає причиною порушень роботи травного тракту та ожиріння. А ще викривлення постави, порушення чи навіть позбавлення сну; затримки в розвитку мовлення, уваги, пам'яті та мислення дітей; часті й різкі перепади настрою, нервові розлади. Не менш небезпечними стають явища психологічної залежності, зниження концентрації уваги, наслідком яких є зниження ініціативності, креативності, уяви та фантазії, перетворення на інформаційного споживача [6].

Враховуючи вище зазначену інформацію, сучасний вчитель крім цифрової компетентності повинен володіти сучасними психологічними методами та прийомами, використовувати навички саморегуляції та практики зниження тривожності, щоб будь-яку критичну ситуацію при правильному підході перетворити в ресурсну.

У роботі з обдарованими учнями цифровізація відкриває нові перспективи. В Україні існує та інтенсивно поповнюється мережа цифрових ресурсів, призначених для задоволення освітньо-пізнавальних потреб обдарованих учнів, психолого-педагогічного супроводу їх розвитку [3].

Це Всеукраїнський проєкт «Крок до науки», де школярі 10–15 років можуть прослухати лекції, які ведуть науковці різних галузей, взяти участь у дискусіях та виконати небанальні інтерактивні завдання, щоб закріпити вивчене. Послухати можна про астрономію, фізику, креативність, біологію, географію й історію [9].

Проєкт «Лекції майбутнього» Малої академії наук України – це серія безоплатних лекцій для здобувачів освіти, їхніх батьків і освітян. До проєкту вже долучилися 30 Нобелівських лауреатів, які проводять онлайн-лекції про обробку інформації, каталіз, корпоративну соціальну відповідальність, принципи роботи ООН і Ради безпеки, хворобу Паркінсона, космічний телескоп Вебба,

персоналізовану медицину, чорні діри та роботу Великого адронного колайдера [10].

Мета Всеукраїнських учнівських Інтернет-олімпіад - створення умов для рівного доступу до участі у масових інтелектуальних змаганнях учнів загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів, що проживають і навчаються у сільській місцевості та населених пунктах, віддалених від навчальних та наукових центрів за допомогою використання передових інформаційних та телекомунікаційних технологій, зокрема, шляхом передачі інформації через мережу Інтернет; впровадження нових форм та методів пошуку обдарованих учнів та створення умов для розвитку їх здібностей [11].

Інститутом обдарованої дитини НАПН України створено онлайн систему діагностики обдарованості та професійного самовизначення особистості (<https://iod.gov.ua/ua/testoteka>).

Невід'ємною складовою в роботі з обдарованими учнями залишається використання сервісів Google Workspace та цифрових додатків різного спрямування: для моделювання дослідів та експериментів - Phet, CK-12, Desmos, Yenka, Olabs, Stratum, Mozaik, GeoGebra, Lab4Physics; з технологіями доповненої реальності - «Solar System AR», «VR MATH», «Anatomy 4D», «Atom Visualizer»; для спостереження за Сонцем в реальному часі NASA Space Weather Media Viewer; і ін. [12]

Висновки. Розвиток творчих здібностей – право кожної дитини. Кожна дитина унікальна, хоча усі діти різні. Повноцінний розвиток творчого потенціалу кожної дитини через інтелектуальну, комунікативну, еколого-натуралістичну, художньо-естетичну, спортивно-оздоровчу здібності є вкрай важливим для педагога. Важливо побачити й розвинути ці здібності.

Здібна молодь з кожного куточку України повинна мати можливість реалізувати свої таланти незважаючи на серйозні виклики часу. Ще у довоєнній час не у кожної дитини була можливість попрацювати в лабораторії, виконати

дослідження із використанням необхідних приладів, поспілкуватися із справжніми науковцями, переглянути необхідні наукові статті з напрямку, що цікавить. Цифрові технології, як зазначалося вище, надають ці можливості. Звичайно, робота онлайн не завжди позитивно впливає на соціальну сферу та навички комунікації офлайн, але безпека на першому місці. І, якщо з обдарованими дітьми працюють наставники, які орієнтуються в трендах сьогодення, бачать світ очима сучасної дитини, розуміються в середовищі цифрових технологій, то науково-дослідницька діяльність здійснюватиметься на найвищому рівні, що вкрай необхідно для майбутнього.

Список використаних джерел

1. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020) Концептуальні засади. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 30.10.2023).

2. Мірошникова А. Як вчителям порозумітися з «цифровим» поколінням дітей. - Сайт «Освіторія Медіа. URL: <https://osvitoria.media/opinions/yak-vchytelyam-porozumitysya-z-tsyfrovyym-pokolinnnyam-ditej-porady-psyhologa/> (дата звернення: 30.10.2023).

3. Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи. *Наукова доповідь загальним зборам НАПН України 18 – 19 листопада 2022 р.* / В.Г. Кремень, В.Ю. Биков, О.І. Ляшенко, С.Г. Литвинова, В.І. Луговий, Ю.І. Мальований, О.П. Пінчук, О.М. Топузов. *Вісник НАПН України*, 2022. № 4(2). С. 1 – 49. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4223> URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/320/380> (дата звернення: 30.10.2023).

4. Васькіна Н.П. Виховання інтелектуальної учнівської еліти в умовах воєнного стану. *Обдарованість: методи діагностики та специфіка моніторингу : матеріали Всеукраїнського науково-практичного онлайн-семінару*, Київ, 30,

31 травня 2022 р. С. 57-60. URL: https://iod.gov.ua/content/events/34/vseukrayinskiy-naukovo-praktichniy-onlayn-seminar-obdarovanist---metodi-diaagnostiki-ta-specifika-monitoringu_publications.pdf?1656685540.1019 (дата звернення: 30.10.2023).

5. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність: Науково-методичний збірник / за заг. ред. С.М. Шкарлета. Київ-Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2022. 140 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Nauk-metod.zbirnyk-Osv.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu-%20Innovatsiyna.ta.proyektna.diyalnist.pdf> (дата звернення: 30.10.2023).

6. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. Національна академія педагогічних наук України. – Київ, 2021. 52 с. URL: <https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Kontseptsiia-vykhovannia-ditey-ta-molodi-v-tsyfrovomu-prostori.pdf> (дата звернення: 30.10.2023).

7. Гочмановський Д.Л. Обдарованість під час війни – потенціал для перемоги. *Обдарованість: методи діагностики та специфіка моніторингу: матеріали Всеукраїнського науково-практичного онлайн-семінару*, Київ, 30, 31 травня 2022 р.). С. 141-146. URL: https://iod.gov.ua/content/events/34/vseukrayinskiy-naukovo-praktichniy-onlayn-seminar-obdarovanist---metodi-diaagnostiki-ta-specifika-monitoringu_publications.pdf?1656685540.1019 (дата звернення: 30.10.2023).

8. Венгер А.О. Робота зі здібними та обдарованими дітьми в умовах воєнного часу. *Обдарованість: методи діагностики та специфіка моніторингу : матеріали Всеукраїнського науково-практичного онлайн-семінару (Київ, 30, 31 травня 2022 р.)*. С. 60-66. URL: https://iod.gov.ua/content/events/34/vseukrayinskiy-naukovo-praktichniy-onlayn-seminar-obdarovanist---metodi-diaagnostiki-ta-specifika-monitoringu_publications.pdf?1656685540.1019 (дата звернення: 30.10.2023).

9. Всеукраїнський проєкт «Крок до науки». URL: <https://man.gov.ua/online-projects/vseukrayinsskij-proyekt-krok-do-nauki> (дата звернення: 30.10.2023).

10. Мала академія наук України презентує проєкт «Лекції майбутнього». 26 квітня 2022 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mala-akademiya-nauk-ukrayini-prezentuye-proyekt-lekciyi-majbutnogo> (дата звернення: 30.10.2023).

11. Всеукраїнські учнівські Інтернет-олімпіади з математики, фізики, хімії, біології, географії, економіки, інформатики, інформаційних технологій. URL: <https://imzo.gov.ua/vseukrayinski-uchnivski-internet-olimpiadi/> (дата звернення: 30.10.2023).

12. Клименко Л. Використання можливостей цифрового середовища для організації дослідницької діяльності сучасних здобувачів освіти. *Формування компетентностей обдарованої особистості в системі позашкільної та вищої освіти: зб. наук. праць матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції*, 11 березня 2021 р., м. Київ, Національний авіаційний університет. С. 46-48.